MT

2018 .... 1100 | Seat No.

MT - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - V

Time : 3 Hours | **(Answer Paper)** | **Marks : 100**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१		२		३		४	मरीचिका	५	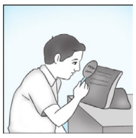
	दृश्यफलकम्		स्वेदकः		सूपः		कटुः		परीक्षते

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. ८० - अशीतिः । २. षण्णवतिः - ९६
३. षोडश - १६

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । २

	अ	ब
१.	सपाद - दशवादनम्	१०:१५
२.	पञ्चाधिक - चतुर्वादनम्	४:०५
३.	सार्ध - द्वादशवादनम्	१२:३०
४.	पादोन - अष्टवादनम्	७:४५

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

परह्यः	←	ह्यः	←	अद्य	→	श्वः
रविवासरः		सोमवासरः		मङ्गलवासरः		बुधवासरः

उ.१	उ) **उदाहरणद्वयं लिखत। (६ तः ५)**	५
१.	स्वराश्रितौ - **अनुस्वारः, विसर्गः।**	
२.	ऱ्हस्वस्वरौ - **अ, इ, उ, ऋ।**	
३.	अकारान्तस्य - **देव, वन।**	
४.	स्त्रीलिङ्गस्य - **माला, मति, नदी, धेनु, मातृ।**	
५.	चतुर्थगणस्य धातू - **मन्, नृत्।**	
६.	षष्ठगणस्य धातू - **विश्, इच्छ्।**	
	द्वितीयः विभागः - गद्यम्।	
उ.२	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत।**	
१.	**अवबोधनम्। (४ तः ३)**	
क)	**उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।** शङ्करः मलिनकायं मनुष्यं प्रणनाम यतः **सः मनिलकायः मनुष्यः वेदान्तस्य सारं जानाति स्म।**	१
ख)	**कः कं वदति।** शिष्याः मलिनकायं / दरिद्रं / जीर्णवस्त्रधारिणं मनुष्यं वदन्ति।	१
ग)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।** शङ्कराचार्यः आसेतुहिमाचलं पर्यटन् **अद्वैत-सिद्धान्तस्य प्रचारम्** अकरोत्।	१
घ)	एषः गद्यांशः '**आदिशङ्कराचार्यः**' पाठात् उद्धृतः।	१
२.	**शब्दज्ञानम्। (३ तः २)**	
क)	**शरीरात्, त्वत्, मुखात्, कस्मात्, यस्मात्।**	१
ख)	**प्रश्ननिर्माणं कुरुत।** आचार्यः कदा भाष्यं कृतवान्?	१
ग)	**सन्धिविग्रहं कुरुत।** गुरुरेव - **गुरुः + एव।**	१

३.	**पृथक्करणम् ।**	२
	क्रमेण योजयत ।	
(१)	शिष्यगणेन सह गङ्गास्थानार्थं गमनम्।	
(२)	मार्गे मलिनकायपुरुषस्य आगमनम्।	
(३)	मलिनकायपुरुषस्य मुखात् वेदान्ततत्त्वसारस्य श्रवणम्।	
(४)	'मनीषापञ्चकम्' इति स्तोत्रस्य रचना।	
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।**	१
(१)	अब्दुलः तां **हस्तेन** ताडितवान् ।	
(२)	प्रेक्षकाः मम व्याघ्रवेषं निष्कास्य मां **निर्घृणं** ताडितवन्तः ।	
ख)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।**	१
	धेनुना **इमौ न परिचितौ व्याघ्रभल्लूकौ** इति लक्षितम् ।	
ग)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।**	१
	धेनुः व्याघ्रात् भीता । - **असत्यम् ।**	
घ)	**कः कं वदति ।**	१
	चिमणरावः सर्कसस्वामिनं वदति ।	
२.	**शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**	
क)	**उन्नम्य, विचिन्त्य, विस्मृत्य, निष्कास्य ।**	१
ख)	**लकारं लिखत ।**	१
	सा शृङ्गे उन्नम्य नौ <u>आक्रामत्</u> । - **लङ्लकारः ।**	
ग)	**मेलनं कुरुत ।**	१

विशेषणम्	विशेष्यम्
महान्	**कोलाहलः**
क्रुद्धा	**धेनुः**

३.	**पृथक्करणम् ।** **क्रमेण योजयत ।**	२
(i)	सहभोजनस्य प्रारम्भः।	
(ii)	धेनोः सम्भ्रमः आक्रमणं च।	
(iii)	भल्लूकस्य पटमण्डपस्तम्भम् आरोहणम्।	
(iv)	चिमणरावस्य व्याघ्रत्वं विस्मृत्य द्विपादरूपाश्रयः।	
उ.२	**इ) गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)**	४
१.	(Then enters विश्वामित्र. Saluting the river.) विश्वामित्र - How to cross the rive-flow ? How to save people and cows ? How shall I ask them a path for crossing ? How shall I pray for well-being of rivers. River (Bias)- Who is this man? Why does he salute and praise us? O noble one, What is the name of the respected one? From where are you calling us? विश्वामित्र - O mother, I am विश्वामित्र. I have come from a far along with chariots and carts. We all are eager to go to the other bank.	
२.	River (Bias) - What? Does this man call me mother? River (Sutlej) - How would a mother not help her child? O, great man, very good. But what if your descendants forget this promise? विश्वामित्र - No mother. This is not possible. (This won't happen) may all rivers flow happily May all people be happy. (विश्वामित्र exits).	
उ.२ १)	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (३ तः २)** The story 'धेनोर्व्याघ्रः पलायते।' brings smile on the faces of the readers due to the humor caused due to innocent nature of चिमणराव. It is also an excellent example of translation skills from a regional language to the ancient language of India. Accepting the request of the circus owner, चिमणराव and Deyogue were disguised as the tiger and the bear respectively. The circus began at 10 at night. The popular programme of animal's meal together began at 12. Audience's enthusiasm raised up. Three chairs and a circular stool in the middle were arranged on the stage. चिमणराव and अब्दुल took	४

their seats. The cow, the third animal of the show, too came on the stage. While चिमणराव and अब्दुल were disguised as the animals, the cow was a real one. As food was being arranged in front of the animals, the audience started clapping with joy and excitement. The cow was trained to perform in the show along with theearlier disguised men. But in a short while, she realised that these tiger and bear were not the usual one's. She looked at both of them with confusion and doubt. Raising her horns sheattacked them, चिमणराव tried to fear her by roaring and displaying his sharp teeth, but she didnot bother. अब्दुल beat her with this hand. With this she got angry and ran over him. The audience saw that the bear climbed on the pole of the tent and they thought it was a part of the show. But the cow, being angry as the bear escaped, now attacked चिमणराव-the tiger. Here चिमणराव forgot the planned drama and the tiger's disguise due to fear and ran away screaming, "Help, professor, help!". Seeing the tiger being afraid of a cow and running away, the audience got confused and then realised the drama. They removed the tiger's disguise off चिमणराव's body and beat him harshly. So much so that he fell unconscious with pain. Thus, चिमणराव tried to help प्रोफेसर सर्कसवाले in his show, but it turned out to be a fiasco.

२) In the lesson, आदिशङ्कराचार्यः, two incidents of his life are given. The second event unfolds आदिशङ्कराचार्य's preaching - whosoever impards knowledge is the preceptor.

Once, आचार्य went to river गङ्गा for bathing along with his desciples. On the way, they came across a man with torn clothes and unclean body. Seeing his strange attire, a desciple warded him off. But the man impressed आचार्य with his wise speech.

The man asked desciples, whom do you word off, a soul or body? Because, the soul is a part of the lord, hence is same among all. It consists of five eternal elements; so your and mine body are not different.

शंकराचार्य bowed down to that man after listening to the real knowledge of वेदान्त from him. आचार्य being a preceptor too, considered him as गुरु; following this principle, whosoever imparts knowledge is the preceptor.

३)	'प्रतिपदं संस्कृतम्' is a dialogue in a public place. It subtly brings out that Sanskrit language is not just worth mugging up to get maximum marks in the examinations but also helps and guides us at every step of our life. People's perception about our Sanskrit language is changing day-by-day. They have started believing that it is not just a language of rituals but it is also ज्ञानभाषा the language that bestows knowledge. Knowledge of Sanskrit helps people from various fields to acquire knowledge about there field on which sanskrit treatises are available in ancient times. The cover pages of our text book portray the same very well. The सुभाषिते in Sanskrit enlighten us and display the path to success. They teach us basicprinciples of life. There is a research going on in IIT to develop computer language with the help of Sanskrit. पाणिनि's अष्टाध्यायी is very useful for them. As Sanskrit is the mother of all Indian regional languages, it's knowledge helps us in analysing those regional languages too. Due to Sanskrit recitation, pronunciation of words becomes clear, which helps teachers, actors, anchors etc. in there profession for historical TV shows or cinemas, Sanskrit experts are required to research of their stories. People from medical field can alway be benefitted by shudying सुश्रुतसंहिता the ancient medical treatise. Likewise, मयमतम् for architects, नाट्यशास्त्रम् for actors and performers, अर्थशास्त्रम् for law and order, prove to be the house guiding source. Thus, knowledge of sanskrit leads to the treasure of knowledge, that can be helpful in any other profession as well as in day to day life. **तृतीयः विभागः - पद्यम् ।**	
उ. ३	**अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
क)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** विष्णुः **पन्नगे** शेते ।	१
ख)	**भिक्षुः, पन्नगभूषणः, पशुपतिः, विषादः ।**	१

ग) **रेखाचित्रं पूरयत ।** २

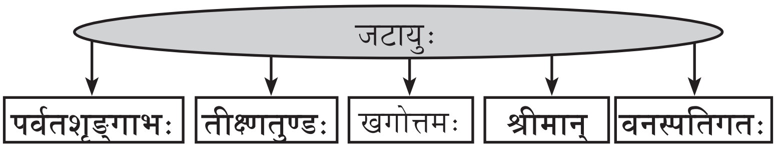

उ. ३ आ) **पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

युवत्याः हस्तात् सुवर्णघटः पतितः।

ख) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १

जटायुरथ - **जटायुः + अथ** ।

ग) **माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

This श्लोक is the example of अन्तरालाप. Here are four different questions along with their answers within. It is based on शब्दालङ्कार. One canobtain the answer of given question eitherby joining or dividing letters. Just as, (1) कं संजघान कृष्णः means, whom did कृष्ण kill? The answer कंस can be obtained by joining first two letters together (2) का शीतलवाहिनी गङ्गा? Where is cool river गङ्गा? Answer काशी is obtained by joining the first two letters. (3) Who is engrossed in looking after wife? के दारपोषणरताः The answer केदारपोषणरताः (They who are engaged in taking care of fields - farmers), can be found by joining first three letters. (4) कं बलवन्तं न बाधते शीतम्? which man is not affected by the cold? Answer is, one who has कम्बल, means blanket. This is obtained by joiningfirst three letters.

२) चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure. 'रे रे चातक' is the example of poetic form named अन्योक्ति. Here the चातक bird is harbinger of monsoon and he is assumed to drink
water directly from rain. So, चातक bird, considering cloud as the only resort depends on the cloud itself for water. Here, a poet points out to

	clouds attributes and shows the difference between them. Some clouds are best givers of water, but some merely roar so a poet suggests चातक not to ask water to roaring clouds. In a way, a poet wants to indicate poor people not to beg to all. All people are not generous. In brief, a poet points out to चातक bird but it is intended for poor people. Thus, अन्योक्ति is beautifully created here.	
उ.३	**इ) पद्ये शुद्धे पूर्णे च लिखत । (क - ख तः १ तथा ग - घ तः १)**	६
१.	**क.** अयं न भक्तो न च पूजको वा घण्टां स्वयं नादयते तथापि । धनं जनेभ्यः किल याचतेऽयं न याचको वा न च निर्धनो वा ।।	
	ख. कं संजघान कृष्णः का शीतलवाहिनी गङ्गा। के दारपोषणरताः कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ।।	
२.	**ग.** वैद्यराज नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर। यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि च ।।	
	घ. राक्षसेभ्यः सुतां हृत्वा जनकस्य पुरीं ययौ। अत्र कर्तृपदं गुप्तं यो जानाति स पण्डितः ।।	
उ.३	**ई) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (४ तः ३)**	६
१.	Just as, different musical notes from music has a base of षड्ज (स्वर) likewise, all धर्मs resort to humanity. (Humanity is a base of all धर्मs)	
२.	Just as, water covers everything sweet as well as salty similarly, humanity pervades all धर्मs from all sides.	
३.	In the world, when a man would behave (with others) equally, following the principle of similarity of the soul then humanity would take place.	
४.	Just as, all rivers enter the ocean, likewise, all religions resort to humanity.	

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

उ. ४ अ) **वाक्यरचनां कुरुत ।**

क) **धातूनाम् उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (५ तः ३)** ३

१. गम्-गच्छ् → बालकः **विद्यालयं** गच्छति ।

२. क्रुध् → जननी **बालकाय** क्रुध्यति ।

३. वि+तॄ → पत्रवाहकः **जनेषु** पत्राणि वितरति ।

४. पत् → फलं **वृक्षात्** पतति ।

५. रुच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः **रोचन्ते ।**

ख) **अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)** २

१. **स्वर्णं/सुवर्णं/हिरण्यं/हेम/हाटकं** महिलानां प्रियम् ।

२. कृष्णः **धाराधरः/जलधरः/तडित्वान्/वारिदः/अम्बुभृत्** जलं वर्षति ।

३. **शम्भुः/ईशः/पशुपतिः/शिवः/शूली/महेश्वरः** पार्वत्याः पतिः ।

४. **पयः/कीलालम्/अमृतम्/जीवनम्/भुवनम्** एव जीवनम् ।

उ.४ आ) ५ / ७ **वाक्यात्मकं निबन्धं अथवा संवादं लिखत । (३ तः१)** ५

(१) **मम प्रियं पुस्तकम्**

श्यामची आई इति मम प्रियं पुस्तकम् । सानेगुरुजीमहोदयः तस्य लेखकः। एतत् पुस्तकं मराठीभाषायां लिखितम् । एतस्मिन् पुस्तके सानेगुरुजी- महोदयस्य बाल्यस्य प्रसङ्गाः उद्धृताः। पुस्तके मात्रा कथिताः नैकाः बोधप्रदाः कथाः सन्ति। एतत् पुस्तकं मनः सुसंस्कारयति। मातृप्रेम्णः महन्मङ्गलं स्तोत्रम् एतत् खलु। एतस्य पुस्तकस्य अनुवादः नैकभारतीयभाषासु, विदेशीयभाषासु जातः ।

(२) **भारतीयं प्रसिद्धं स्थलम्**

'मुम्बई' इति भारतदेशस्य प्रसिद्धं नगरम् अस्ति। 'मुम्बई' इति महाराष्ट्रराज्यस्य राजधानी। मुम्बईनगरे मुम्बादेव्याः मन्दिरं वर्तते। विविधप्रान्तेभ्यः जनाः उपजीविकां साधयितुं मुम्बईनगरम् आगच्छन्ति। गेटवे ऑफ इंडिया, नेहरुताराङ्गणं, मत्स्यालयः एतादृशानि विविधानि रम्याणि पर्यटनस्थलानि। गतिशीलं जीवनं मुम्बईनगर्याः वैशिष्ट्यम्। नैकान् उत्सवान् सर्वधर्मीयाः सोत्साहं सम्पादयन्ति ।

(३) **मम प्रिया भाषा**

संस्कृतभाषा विश्वे प्राचीनतमा। संस्कृतभाषा सर्वभारतीयभाषाणां जननी। संस्कृतभाषा ज्ञानस्य महत् भाण्डारम्। संस्कृतभाषायां वेदपुराणादिग्रन्थाः, विविधशास्त्रग्रन्थाः सन्ति। एषा भाषा काव्यनाटकसुभाषितैः समृद्धा। संस्कृतभाषायाः अध्ययनं संस्कृतिरक्षणार्थं संवर्धनार्थं च आवश्यकम्। संस्कृतभाषा सङ्गणकयोग्या अस्ति इति सिद्धम्। सत्यम् उक्तम् - 'भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती ।'

अथवा

(१) **आपणसंवादः**

विक्रेता - आगच्छतु आगच्छतु । शाकानि क्रीणातु । आगच्छतु आगच्छतु ।
गृहिणी - अयि भोः, कानि कानि शाकानि विद्यन्ते ?
विक्रेता - अस्ति अत्र कारवेल्लम्, कर्कटी, भिण्डिः, वृन्ताकं, गृञ्जनकं च। किम् इच्छति ?
गृहिणी - अस्तु, किलोपरिमितं यच्छतु। भिण्डिः अपि अर्धकिलोमितम् ।
विक्रेता - अवश्यम्। इतोऽपि किम् आवश्यकम्? शीघ्रं वदतु ।
विक्रेता - अपि स्यूतः आनीतः ?
गृहिणी - न भोः! प्लास्टिकस्यूतं ददातु ।
विक्रेता - क्षम्यताम्। प्लास्टिक - उपयोगः प्रदूषणकारकः। अहं प्लास्टिकस्यूतं न स्थापयामि एव ।
गृहिणी - अधुना किं करणीयम् ?
विक्रेता - वस्त्रस्यूतम् अपि क्रीणातु। मूल्यं केवलं पञ्चरूप्यकाणि ।
गृहिणी - बहु उत्तमम्। ददातु ।

(२) **रुग्णालयसंवादः**

विकासः - वैद्य, अधुना मम स्वास्थ्यं कदा सम्यक् भविष्यन्ति ?
वैद्यः - श्रुणु वारंवारम् उपाहारगृहे शीघ्रभोजनादिकमपि त्याज्यमेव ।
विकासः - किमर्थं त्याज्यम्? तदन्नं तु अतीव स्वादयुक्तम्। मह्यमतीव रोचते तत् ।
वैद्यः - सत्यं स्वादयुक्तं तदन्नं किन्तु न स्वास्थ्याय। नातितीक्ष्णं न अति तैलयुक्तम् अन्नं भक्षयेत्। सात्त्विकम् उष्णं च अन्नं स्वास्थ्याय कल्पते। प्रदूषणमुक्तं वातावरणं शुद्धान्नं च स्वास्थ्यकरं भवति मानवानां कृते ।
विकासः - अधुना अहं वारंवारम् उपाहारगृहे शीघ्रभोजनं न करोमि। स्वास्थ्यस्य कृते यत् आवश्यकम् अस्ति तदैव करोमि ।

(३) **दूरवाणीसंवादः**

माता - पुत्रि! अद्य विद्यालये किम् आसीत्?
कन्या - मातः! अस्माकं विद्यालये परश्वः वार्षिकोत्सवः भविष्यति। अद्य तस्य एव सज्जा प्रचलति स्म।
माता - तस्मिन् उत्सवे के के कार्यक्रमाः भविष्यन्ति?

	कन्या - जननि! तस्मिन् मम नृत्यं, हास्यनाटकं च भविष्यन्ति। माता - मुख्यातिथिः कः भविष्यति? कन्या - मुख्यातिथिः राज्यपालमहोदयः भविष्यति। सः एव पुरस्कारान् वितरिष्यति। माता - पुत्रि! शोभनम्। आशास्यते यत् त्वम् अपि पुरस्कारं प्राप्स्यसि।	
उ.४	**इ) निर्दिष्टां कृतीं कुरुत ।**	
	मञ्जूषातः उचितशब्दान् चित्वा ५-६ वाक्यात्मकं चित्रवर्णनं कुरुत ।	५
	वर्षाकालस्य चित्रे सर्वे आनन्दिताः दृश्यन्ते। आकाशे इन्द्रचापः शोभते। वृद्धः छत्रं गृहीत्वा चलति। धेनुः, अजा, शुनकः, संरक्षणार्थं वृक्षम् आश्रयन्ते। बालकाः जलाशये कर्गजनौकां मुञ्चन्ति। एका बालिका सकौतुकं मण्डूकौ पश्यति। अन्या बालिका सानन्दं नृत्यति।	
	अथवा	
उ.४	**इ) संस्कृतानुवादं कुरुत । (८ तः ५)**	
१.	बालिका मापिकया माति।	
२.	स्यूते लेखनपुस्तिकाः सन्ति।	
३.	गर्दभः भारं वहति।	
४.	गृहस्य पुरतः रङ्गवल्ली दृश्यते।	
५.	बालकाः जले क्रीडन्ति ।	
६.	मम प्रियः पशुः मार्जारः/बिडालः अस्ति ।	
७.	पशुपक्षिणः वने निवसन्ति ।	
८.	बालकः पुष्पम्/सुमनम्/कुसुमम् आनयति ।	
	पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।	
उ.५	**अ) तालिकापूर्तिं कुरुत ।**	
१.	**नामतालिका । (६ तः ४)**	२

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
विद्यया	**विद्याभ्याम्**	विद्याभिः	तृतीया
पितरम्	**पितरौ**	**पितॄन्**	द्वितीया
जन्मनि	जन्मनोः	**जन्मसु**	सप्तमी

२. **सर्वनामतालिका । (६ तः ४)** २

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
यस्मात्	याभ्याम्	**येभ्यः**	पञ्चमी
भवतः	**भवतोः**	**भवताम्**	षष्ठी
एतस्यै	**एताभ्याम्**	एताभ्यः	चतुर्थी

३. **क्रियापदतालिका । (६ तः ४)** २

लकाराः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
लोट्	**लभताम्**	लभेताम्	**लभन्ताम्**	प्रथमः पुरुषः
लङ्	**अगच्छः**	**अगच्छतम्**	अगच्छत	मध्यमः पुरुषः
विधिलिङ्	नृत्येयम्	**नृत्येव**	**नृत्येम**	उत्तमः पुरुषः

४. **धातुसाधित-विशेषण- तालिका । (६ तः ४)** २

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
दृश्-पश्य् (९ उ.प.)	**दृष्टः**	दृष्टवान्	दृश्यः	**पश्यन्**
आ+रभ् (१ आ.प.)	**आरब्धः**	आरब्धवान्	**आरभणीयः**	आरभमाणः
कृ (८ उ. प.)	कृतः	**कृतवान्**	कर्तव्यः	**कुर्वन्/कुर्वाणः**

उ.५ **आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

१) **योग्यपर्यायं चित्वा रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत । (५ तः ३)** ३

१. भगवता व्यासेन **अष्टादश** पुराणानि रचितानि ।

२. दिनस्य **नववारं** लोकयानम् आगच्छति ।

३. पौषमासः संवत्सरस्य **दशमः** मासः ।

४. **तिस्रः** महिलाः गृहं गच्छन्ति ।

५. भवने मम गृहं **सप्तमे** तले वर्तते ।

२) **समासानां तालिकापूर्तिं कुरुत । (५ तः ३)** ३

	समस्तपदम्	समासविग्रहः	समासनाम
१.	कणादमुनिः	**कणादः नाम मुनिः ।**	कर्मधारयः समासः ।
२.	**क्षेत्रपतिः**	क्षेत्रस्य पतिः ।	षष्ठी-तत्पुरुषः समासः ।
३.	**दर्शनार्थम्**	दर्शनाय इदम् ।	चतुर्थी-तत्पुरुषः समासः ।
४.	सकोपम्	**कोपेन सह ।**	अव्ययीभावः समासः ।
५.	हस्तस्थम्	हस्ते तिष्ठति इति ।	**उपपद-तत्पुरुषः समासः ।**

३)	**समानार्थकशब्दान् / विरुद्धार्थकशब्दान् लिखत । (५ तः ३)**	३
	१. मित्रम् × **शत्रुः ।** २. सुगमः - **सुकरः, सुलभः ।**	
	३. पण्डितः × **मूढः ।** ४. भाषा - **वाणी, वाक् ।**	
	५. बलवान् × **अशक्तः ।**	
४)	**सूचनानुसारं कृतीः कुरुत । (५ तः ३)**	३
क.	मया विरोधः दर्शितः ।	
ख.	सः महोदयम् उपगच्छति वदति च ।	
ग.	जनाः वन्यपशून् द्रष्टुम् आगच्छन् ।	
घ.	अपि त्वं संस्कृतं पाठयसि ?	
ङ.	भुवनमण्डलं प्रकाशते ।	
५)	**वाक्यं शुद्धं कुरुत। (५ तः ३)**	३
१.	नदी वेगेन **वहति** ।	
२.	**जलं/जलेन/जलात्** विना जीवनं नास्ति ।	
३.	**निर्धनं** पुरुषं तु मित्राणि अपि त्यजन्ति ।	
४.	अलं **कोलाहलेन** ।	
५.	**अहं** नृत्यं करोमि ।	
	षष्ठः विभागः - अपठितम् ।	
उ.६	**अ) गद्यांशं पठित्वा कृतीः कुरुत ।**	
१)	**एकवाक्येन उत्तरत ।**	१
	अयोध्यायां **दशरथः** नृपः अभवत् ।	
२)	**प्रातिपदिकं लिखत ।**	१
	१) पिता - **पितृ**	
	२) शान्तायाः - **शान्ता**	
३)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यम् इति लिखत ।**	१
	सीता शान्तायाः ननान्दा । - **असत्यम् ।**	
४)	**माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत ।**	१
	Seeta is wife of Ram. She is daughter-in-law of Dashrath.	

५) अयोध्या, नगरी, प्रजावत्सलः, दुहिता, भार्या, स्नुषा । १

६) आसीत्, अभवत् । १

उ.६ आ) - १) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

क) **एकवाक्येन उत्तरत । (२ तः १)** १

(१) **वेदं कालिदासं च** विना न भारतीयता ।

(२) **गीतां रामायणीं कथां च** विना न भारतीयता ।

ख) **स्तम्भपूरणं कुरुत ।** १

	विशेषणम्	विशेष्यम्
१)	रामायणीम्	**कथाम्**
२)	**कविम्**	कालिदासम्

उ.६ आ) - २) जालचित्रं पूरयत । २

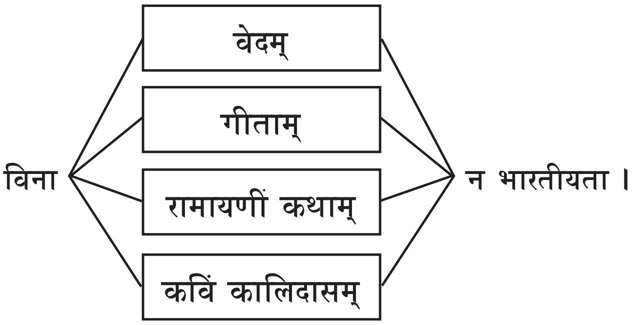

*****